



# Natur og Miljø 2005

## Illustreret sammenfatning



## Natur og Miljø 2005 – Illustreret sammenfatning

Redaktion:

**Hanne Bach**  
**Niels Christensen**  
**Henrik Gudmundsson**  
**Trine Susanne Jensen**  
**Bo Normander**

Afdeling for Systemanalyse

Udgiver:

**Danmarks Miljøundersøgelser<sup>®</sup>**  
**Miljøministeriet**  
**www.dmu.dk**

Grafisk tilrettelæggelse:

**Juana Jacobsen**  
**Kathe Møgelvang**  
Grafisk Værksted, DMU

Fotografer:

2.maj: Sonja Iskov; CDanmark;  
DMU: Poul Johansen, Rune Dietz;  
Energ E2; Foto Folketinget; Highlight;  
MIM fotoarkiv: Erling Krabbe,  
Jens Schering, Ole Malling;  
Polfoto: Anders Brohus; Scanpix: Berit Roald;  
SNS: Jan Kofoed Winter; Peter Bundgaard;  
Søren Dyck; Torben Reitzel.

**ISBN: 87-7772-897-1**

Tryk:



**Schultz Grafisk**  
Miljøcertificeret (ISO 14001) og  
kvalitetscertificeret (ISO 9002)

**Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse.**

Yderligere eksemplarer kan rekvireres hos:

Miljøministeriet  
Frontlinien  
Rentemestervej 8  
2400 København NV  
Tlf: 70 12 02 11  
frontlinien@frontlinien.dk  
www.frontlinien.dk

Tilstandsrapporten 'Natur og Miljø 2005. Påvirkning og tilstand. Faglig rapport fra DMU nr. 550'  
findes som Pdf-fil på DMUs hjemmeside:  
[http://www2.dmu.dk/1\\_Viden/2\\_Publikationer/3\\_fagrapporter/rapporter/FR550.pdf](http://www2.dmu.dk/1_Viden/2_Publikationer/3_fagrapporter/rapporter/FR550.pdf)



# Natur og Miljø 2005

## Tilstand og udvikling

Den danske miljøtilstandsrapport udgives hvert fjerde år, og 2005-udgaven er den fjerde i rækken. Formålet med rapporten er at give et overblik over udviklingen i tilstanden for miljø og natur og beskrive de bagvedliggende årsager samt konsekvenserne for bl.a. den menneskelige sundhed.

Midt i 1980'erne var miljøspørgsmålet højt på den politiske dagsorden og danskerne bekymrede sig dengang mere om forurening end om arbejdsløshed og udlandsgæld. Politikerne erkendte, at det var nødvendigt at øge indsatsen for at sikre miljøet og naturen, men manglen på viden og overblik betød, at det var vanskeligt for politikere at få forslag til løsning af problemerne, som var overbevisende, og som fokuserede på de store problemer før de mindre. Miljøforskning og overvågning gennem de efterfølgende 20 år har leveret megen indsigt og viden, som sikrer det faglige grundlag for miljøindsatsen, og som har skabt grundlaget for det overblik, man manglede for 20 år siden.

Miljøtilstandsrapporten samler den eksisterende viden og serverer den, så politikere, borgere og interesseorganisationer kan få det overblik, de har brug for – politikere til at prioritere indsatsområder og borgere og interesseorganisationer til at deltage i miljødebatten.

Rapporten er et øjebliksbillede, som set i bakspejlet viser, hvordan det er gået med miljøet indtil nu. Den kan ikke rumme alt og frem for alt ikke de helt dagsaktuelle nyheder på miljøområdet. De bliver formidlet på anden vis. Vi har udvalgt de emner, vi synes er væsentlige for at beskrive udviklingen i miljøets tilstand, og som er eller vil komme på den miljøpolitiske dagsorden i den kommende tid. Der sker hele tiden forandringer, og det kan være svært at tage højde for alt, men vi har forsøgt efter bedste evne også at vurdere morgendagens udfordringer. Her gennem rapporten vil man kunne finde mange eksempler på, at udviklingen går i den rigtige retning: Mål er blevet opfyldt, belastningen af miljøet falder – eller stiger i det mindste mindre end væksten i samfundets aktiviteter. Man taler om en afkobling. Men der er også fortsat eksempler, hvor vi må konstatere, at målene ikke er opfyldt, og der ikke er sket nogen afkobling.

Derfor er der al mulig grund til, at forskning og overvågning fortsat udvikles så samfundet kan være på forkant, ikke bare med dagens, men også med fremtidens udfordringer.



Henrik Sandbech

Direktør

Danmarks Miljøundersøgelser

# Udviklingen i samfundet påvirker

## Samfundets indflydelse på miljøtilstanden

Udviklingen i samfundet påvirker miljøets og naturens tilstand. Det gælder både forandringer i befolkningens størrelse og alderssammensætning, i produktionen og i vores forbrug.

Set fra en økonomisk synsvinkel er industri og serviceerhverv de vigtigste samfundssektorer, mens landbrug, energi og transport er de områder, der har størst indflydelse på natur og miljø. Landbruget påvirker naturen og miljøet med næringsstoffer og pesticider, mens forbruget af kul, olie og naturgas til energi og transport har en række afledte konsekvenser for miljøet.

## Landbruget intensiveres

Landbruget bliver stadig mere specialiseret og intensiveret. Antallet af bedrifter falder, de bliver større og antallet af dyr pr. bedrift stiger. Landbruget dyrker nogenlunde den samme mængde afgrøder som for 15 år siden men på et mindre areal. Landbruget skønner selv, at denne udvikling vil fortsætte, så det dyrkede areal vil være faldet med ca. 6,5%, og 22.000 bedrifter (omtrent 50%) vil være forsvundet inden år 2015. Desuden forventes det, at landbruget i højere grad kommer til at dyrke afgrøder, som ikke bruges til fødevarerproduktion, fx energiafgrøder som pil. Den intensive dyrkning af landbrugsarealerne betyder, at variationen i landskabet og det vilde plante- og dyreliv falder på de dyrkede arealer. Intensivering og specialisering kan

også føre til at forureningen bliver mere koncentreret i nogle områder, fx omkring store bedrifter med svinebrug. Intensiveringen kan på den anden side også betyde, at næringsstoffer og sprøjtemidler bliver udnyttet bedre, fordi driften bliver mere effektiv.

Udslippet af ammoniak fra landbrug med dyrehold er faldet med ca. 30% fra 1985 til 2003, men disse bedrifter skaber fortsat problemer med lugtgener for naboerne ligesom de påvirker følsom natur. Udvasningen af kvælstof til vandmiljøet er faldet med ca. 48% fra 1989 til 2003, hvilket er tæt på målet for vandmiljøplanerne.

Forbruget af pesticider i Danmark er faldet med ca. 58% siden starten af 1980'erne. Det er hovedsageligt landbruget, som benytter sprøjtemidler, men de bliver også brugt i gartnerier og skovbrug og til ukrudtsbekæmpelse i haver og på offentlige arealer, fx langs jernbaner og veje. Myndighederne bruger behandlingshyppigheden som mål for belastningen af miljøet. Behandlingshyppigheden er det antal gange en mark bliver sprøjtet med et pesticid i den anbefalede dosering. Behandlingshyppigheden er faldet med 18% siden starten af 1980'erne, og i 2003 var den 2,04. Den varierer en del fra år til år blandt andet på grund af vejrforholdene, som har betydning for behovet for at bruge pesticider. Den seneste pesticidplan (2004-2009) har en målsætning om, at behandlingshyppigheden skal reduceres til 1,7 inden 2009.



# miljø og natur

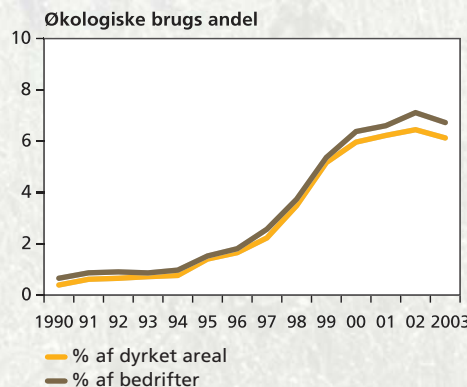
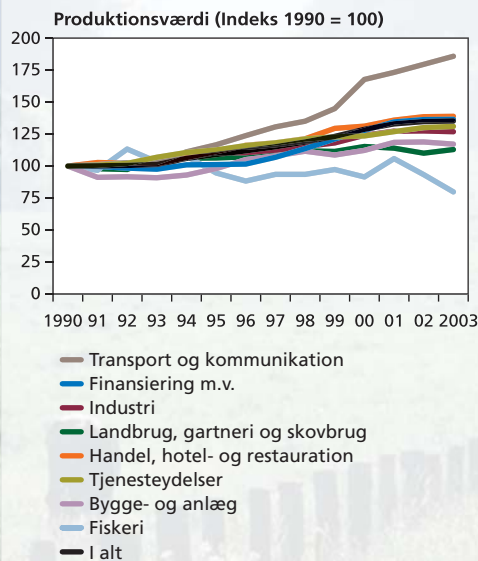


## Skovbrug er mere end træproduktion

Skovene er under forandring. Målene for skovene er at fordoble Danmarks skovareal i løbet af 80-100 år, at omstille driften til en mere naturnær driftsform og at bevare skovens naturværdier. Skovarealet udgør ca. 11 % af Danmarks samlede areal, og skovens areal stiger med ca. 2.500 ha per år. Der skal i gennemsnit plantes 4-5.000 ha skov hvert år for at nå målsætningen om at fordoble skovarealet. De danske skove udvikles i stigende grad, så de fremmer hensyn til biodiversitet, grundvand og klima, jagt, rekreation samt at bevare kulturminde fremfor alene at sigte på træproduktion.

## Fiskeriet støder på grænser

Fiskeriet stagnerer som følge af de kvoter, EU fastsætter for at beskytte mange fiskebestande, som falder. Det er specielt torskebestandene, der er truet af intensivt fiskeri. Fiskeriets miljøpåvirkninger omfatter også skader som følge af intensive fangstmetoder, fx effektive bundtrawl som ødelægger plante- og dyreliv på havbunden. Produktionen i fiskeopdræt som dam- og havbrug havde i 2003 en værdi på 1 mia. kr. årligt hvilket svarer til værdien af det danske torskefiskeri. Fiskeopdræt belastet miljøet lokalt med næringsstoffer fra foderrester og med antibiotika, som bruges til bekæmpelse af sygdomme. Fiskeopdræt har et betydeligt potentiale for vækst, hvis det lykkes at mindske belastningen af miljøet.



Værdien af produktionen er steget for især transport og kommunikation, mens den er faldet eller steget mindre end gennemsnittet for primære erhverv som landbrug og fiskeri.

Antallet af økologiske landbrug og det dyrkede areal i andel af det samlede landbrug. Økologisk drift mindsker visse af landbrugets påvirkning af miljøet. Efterspørgslen efter økologiske varer steg op gennem 1990'erne, men er stagneret de seneste år. Omkring 6 % af landbrugsjorden er i dag omlagt til økologisk drift, og 3 % af de samlede indkomster i landbruget skabes i økologiske bedrifter.

# Energiproduktion og transport

## **Energiproduktionen effektiviseres**

Danmarks produktion af energi stiger, og en del el bliver eksporteret. Oliens betydning som energikilde er faldet fra 50 % i 1985 til 40 % i 2004, mens især naturgas og vedvarende energi er gået frem. Vedvarende energi stammer fra biomasse, affald, vind, sol og energi fra varmepumper, og den udgør nu over 20 % af bruttoenergiforbruget.

Miljøbelastningen fra energiproduktionen er på flere områder faldet. Udslippet af svovl er faldet med ca. 98 % og udslippet af kvælstofoxider med ca. 50 % siden 1985. De er dog siden år 2000 steget i takt med, at energiproduktionen er steget. Energiproduktionen er den største kilde til udslip af drivhusgasser. Udslippet af drivhusgasser varierer fra år til år på grund af variationer i klimaet og den årlige handel med el over grænserne. I 2003 var udslippet ca. 10 % højere end i 1990.

Den vedvarende energi er ikke fri for at påvirke miljøet. Forbrænding af affald fører til udslip af luftforurenende stoffer samt produktion af aske og slagge, som skal deponeres. Vindmøller påvirker især det visuelle miljø og kan give støjgener. Det undersøges fortsat om havvindmøllerne kan påvirke fugle, fisk og havpattedyr.

## **Industriens energiforbrug falder**

Industriproduktion påvirker miljøet på forskellig vis. Siden 1990'erne er industriens energiforbrug faldet samtidigt med, at produktionens værdi er steget. Industriens spildevand renses i dag som et resultat af vandmiljøplanerne, og indholdet af tungmetaller i industrispildevand er i dag typisk ikke højere end i spildevand fra husholdninger. Industrien spiller dog stadig en væsentlig rolle for fx udslip af tungmetaller til luften, og industrien bruger en række kemiske stoffer, som er sundhedsskadelige og uønskede i miljøet. Myndighederne fokuserer i stigende grad på at mindske industriens miljøpåvirkninger ved at begrænse påvirkningen fra de produkter, industrien fremstiller. Industrien tegner sig for 15-20 % af de samlede mængder af affald.

## **Transporten vokser**

Både person- og godstransporten vokser i omtrent samme takt som den økonomiske udvikling. Trafikken tegner sig for et bredt spektrum af miljøpåvirkninger. Den er årsag til 31 % af det endelige energiforbrug, over halvdelen af forbruget af olieprodukter, og betydelige andele (en fjerdedel eller mere) af udslip af stoffer som kvælstofoxider, kulbrinter, drivhusgasser og partikler.





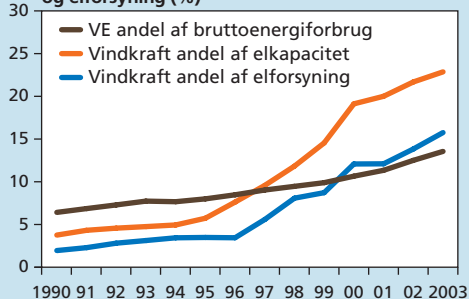
# har stor betydning

Skærpede krav til motorerne og brug af rener brændstoffer har betydet, at udslippet af kvælstofoxider og kulbrinter fra trafikken er faldet markant. Udslippet af drivhusgasser fra trafikken er derimod steget i samme takt som trafikudviklingen, fordi der ikke er tilsvarende krav på dette område. Udslippet af partikler er faldet meget siden 1990, men tendensen er nu vendt. Årsagen er primært, at der kommer stadigt flere persondieselbiler, som udsender flere partikler end benzinbiler.

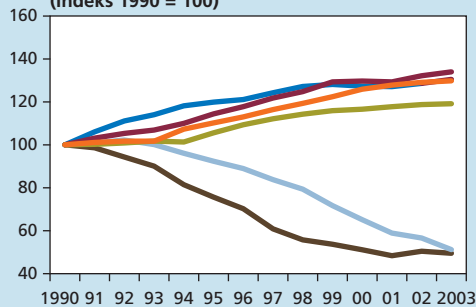
Trafikken er den største kilde til støj, og trafik anlæggene skaber barrierer, som kan forstyrre natur, herlighedsværdier og bevægelsesmuligheder for mennesker og dyr. Omkring 60% af de danske fuglebeskyttelsesområder har et større trafik anlæg indenfor 5 km's afstand.

Regeringens strategi for en bæredygtig udvikling indeholder miljømål for transportområdet. Blandt andet skal stigningen i trafikens udslip af drivhusgasser stoppes. Indtil nu er det dog steget i samme takt som den økonomiske udvikling. Endelig skal udslippet af kvælstofoxider og kulbrinter mindskes med ca. 60% fra 1988 til 2010. Faldet har indtil nu været ca. 50%.

Vedvarende energis (VE) andel af energiforbrug og elforsyning (%)



Personbiler – udvalgte tendenser (Indeks 1990 = 100)



Den vedvarende energi udgør en stadig stigende andel af energiforsyningen hvilket stemmer overens med de energipolitiske mål. Målsætningen for den vedvarende energis andel af elforsyningen på 20% ved udgangen af 2003 er opfyldt. Udbygningen af vindkraft fortsætter og er nu koncentreret om havvindmøller.

Biltrafikken stiger i omtrent samme takt, som den økonomiske udvikling. Nogle af biltrafikens påvirkninger af miljøet falder, fx udslippet af kvælstofoxider og partikler, mens udslippet af fx CO<sub>2</sub> stiger.

- Partikler
- Kvælstofoxider
- CO<sub>2</sub>
- Biltrafik
- Personbilparken
- BNP



### Forbruget stiger

Danskernes forbrug er steget 20% fra 1990 til 2003. Det smitter af på produktionen, importen, transporten og mængden af affald. På nogle områder resulterer det stigende forbrug i øgede påvirkninger af miljøet, mens der på andre områder sker en omlægning mod mere miljøvenlige produkter og forbrugsmåder.

I takt med den stigende velstand har forbruget ændret sig. Vi bruger fx relativt mindre på boliger og fødevarer og mere på fx elektronisk udstyr som PC'ere og mobiltelefoner. Forbruget af fødevarer har ikke ændret sig meget, men vi efterspørger dog i stigende grad økologiske varer, som har en mindre miljøpåvirkning end de konventionelle landbrugsprodukter. I dag udgør økologiske varer ca. 5% af fødevarerforbruget i Danmark, en andel der er blandt de højeste i verden.

Energiforbruget i husholdningerne er steget ca. 7% siden 1990. Energiforbruget til opvarmning er faldet med ca. 25% siden 1985, mens forbruget af elektricitet til apparater, lys mv. er steget svagt. Apparaterne bliver hver især mere effektive med lavere el-forbrug, men til gengæld er antallet af apparater steget.

Husholdningerne producerer ca. en fjerdedel af den samlede mængde affald i Danmark. Mængden steg i mange år, men den er stagneret, og fra 2002 til 2003 faldt mængden af affald 4%. Miljøstyrelsen regner med, at den samlede mængde affald vil stige ca. 27% fra 2000 til 2020, hvilket er lidt lavere end den forventede økonomiske vækst. De overordnede målsætninger for behandling af affaldet sigter på, at 65% skal genanvendes, 26% forbrændes og de sidste 9% deponeres. Denne fordeling er opfyldt.



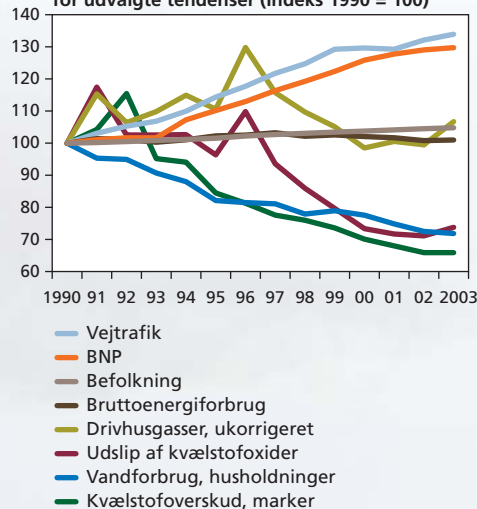
# Økonomisk vækst betyder ikke altid øget miljøpåvirkning

## Afkobling mellem vækst og påvirkning af miljøet

Danmarks strategi for en bæredygtig udvikling 'Fælles fremtid – udvikling i balance' fra 2002 sigter mod at tilgodese både økonomisk vækst og miljøbeskyttelse. Der peges på, at ændret adfærd og mere miljøeffektiv teknologi skal modvirke, at vækst i økonomien fører til forstærkede miljøproblemer. Man taler da om, at de to størrelser skal 'afkobles' fra hinanden.

På enkelte områder kan man konstatere markante tendenser til afkobling. Husholdningernes vandforbrug falder fx selvom husholdningernes samlede forbrug er stigende. Kvælstofoxider og svovl fra energiproduktion og fra trafikken er ligeledes faldet trods stigende aktivitet. I industrien stiger produktionen samtidigt med at energiforbruget falder, fx i papir og cementindustri. På flere områder er afkoblingen mindre markant. Det samlede energiforbrug og de samlede udslip af drivhusgasser er steget med ca. 10% (uden korrektioner) mens økonomien er vokset med 30%. Faldet i landbrugets udledninger er sket samtidig med, at produktionen er stort set uændret. På en række områder er der imidlertid ikke tegn på en miljømæssig afkobling fx for den private bilkørsel, trafikens udslip af drivhusgasser og husholdningernes affaldsproduktion.

Absolut og relativ afkobling for udvalgte tendenser (Indeks 1990 = 100)



Inden for nogle områder falder påvirkningerne af miljøet samtidig med, at der er økonomisk vækst. Der er med andre ord sket en afkobling mellem vækst og miljøpåvirkning. Andre miljøpåvirkninger stiger mindre end den økonomiske vækst og endelig er der områder, hvor miljøpåvirkningen stiger i takt med eller hurtigere end den økonomiske vækst. Her kan man altså ikke tale om afkobling.

# De menneskeskabte er en stor udfordring

Drivhuseffekten blev først for alvor erkendt i Danmark omkring 1990. De menneskeskabte klimaforandringer vil få konsekvenser for næsten alle jordens naturlige økosystemer, for fødevareproduktionen, mængden og fordelingen af ferskvand og menneskers sundhed. Forandringerne vil påvirke grundlaget for den samfundsøkonomiske udvikling i mange lande.

## Udslip af drivhusgasser

Danmark har forpligtet sig til i 2008-2012 at have mindsket udslippet af drivhusgasser med 21 % i forhold til niveauet i 1990. Beregningen af udslippet i referenceåret 1990 lægges først endeligt fast i 2006, men i henhold til den nuværende beregningsmetode var udslippet ca. 70 mio. tons. Udslippet var i 2003 ca. 74 mio. tons. Klimamålsætningen er et udslip på 55-60 mio. tons, hvor intervallet på 5 mio. tons afspejler diskussionen mellem Danmark og EU om beregningen af udslippet i referenceåret.

Fremskrivninger af udslippet af drivhusgasser er beregnet på baggrund af den seneste energifremskrivning. Fremskrivningerne har vist, at det danske udslip i gennemsnit for perioden 2008-2012 vil være ca. 72 mio. tons pr. år. Det er en forbedring på 12 mio. tons i forhold til den seneste beregning fra 2003. Forbedringen skyldes blandt andet et forventet fald i dansk eleksport på grund af øget vandkraftkapacitet i Sverige og Norge, en udbygning af den vedvarende energi med

havvindmøller og effekterne af CO<sub>2</sub>-kvoteloven, som ventes at føre til et fald i elproduktionen. Derudover er det forudsat, at Danmark modregner et udslip på ca. 4,5 mio. tons ved at købe CO<sub>2</sub>-kvoter og investering i CO<sub>2</sub>-begrænsende projekter i andre lande. Samlet set betyder det, at vi på det nuværende grundlag har en såkaldt klima-manko på mellem 8 og 13 mio. tons. De vigtigste kilder til udslip af drivhusgasser er energiproduktion (63%), transport (22%) og landbrug (15%).

## Klimaforandringernes betydning for den danske natur

Klimaet i Danmark er blevet varmere. Forskerne forventer, at klimaet fremover generelt vil blive varmere, mere fugtigt og blæsende, med flere storme og perioder med meget nedbør. Temperaturen er i gennemsnit steget med 1 °C, og nedbøren er steget med 110 mm siden 1870. Årene 1990 og 2000 var de varmeste, der nogensinde er registreret.

Det ændrede klima vil blandt andet få betydning for landbruget. Afgrøderne vil ændre sig, landmanden får større udbytte, men det vil muligvis også øge forbruget af gødning, fordi mere nedbør giver større tab af næringsstoffer. Den øgede nedbør vil få betydning for den økologiske kvalitet i søer, vandløb og fjorde på grund af den øgede afvanding og udvaskning af næringsstoffer.

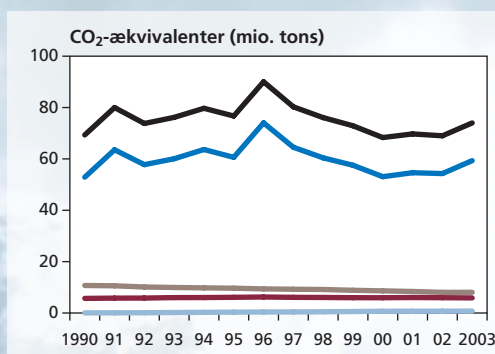


# klimaforandringer



Man forventer, at havvandets temperatur på de danske breddegrader vil stige 3-5°C og de danske have vil stige ca. 0,5 m inden år 2100. Årsagen er, at de arktiske iskapper smelter, og at vandet udvider sig, når temperaturen stiger. Havets stigning stiller krav til bedre beskyttelse af de danske kyster, så de kan modstå stormfloder og oversvømmelser.

Den biologiske mangfoldighed vil også blive påvirket af klimaændringerne. Nogle arter vil uddø eller forsvinde fra Danmark, andre vil rykke mod nord, og nye vil komme til. Økosystemerne ved kysterne, som fx Vadehavet, kan blive alvorligt påvirket af havets stigning. Ændringerne får også betydning for skovene. En del træarter, som fx rødgran, foretrækker et klima, som er koldere, end det vi allerede har i Danmark i dag. Hyppigere storme stiller krav til skovdriften, som i stigende omfang må ændres til blandingsskov med flere træarter i forskellige aldre, der er mere robuste overfor stormfald.



Udviklingen i Danmarks udslip af drivhusgasser beregnet som CO<sub>2</sub>-ækvivalenter for kuldioxid, lattergas og metan samt de tre industrigasser HFC, PFC og SF<sub>6</sub>.

— Total  
— Kuldioxid  
— Lattergas  
— Metan  
— HFC'er, PFC'er, SF<sub>6</sub>



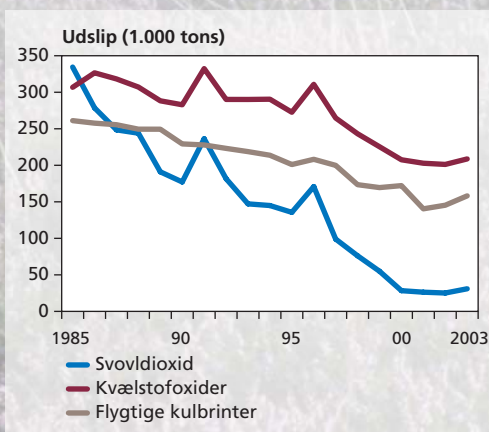
# Luftforurening påvirker følsom natur og

## Luftforureningen er faldet

Indsatsen mod luftforurening i Danmark går mere end 30 år tilbage. Sundhedsrisikoen og skader på naturen er i denne periode blevet reduceret ved at begrænse udslippet af forurenende stoffer som svovldioxid, kvælstofoxider, kulbrinter, bly og partikler. Det har dog ikke løst alle problemer med luftforurening. Der er stadig direkte effekter på både menneskers sundhed og på naturen.

Udslippet af svovldioxid er faldet med 93% siden 1980 som følge af afgifter, afsvovlingsanlæg på store kraftværker og mindre svovl i de anvendte olieprodukter. Udslippet af kvælstofoxider er faldet ca. 32% siden 1985.

Udviklingen i Danmarks udslip af svovldioxid, kvælstofoxider og flygtige kulbrinter. Udslippet af disse stoffer er reguleret af et EU-direktiv, som sætter et loft over de danske udslip. Dette loft skal være overholdt fra 2010. Danmark overholder allerede nu loftet for svovldioxid, mens udslippet af kvælstofoxider og flygtige kulbrinter skal mindskes yderligere hhv. ca. 40 og 46 %.



Det skyldes især tekniske forbedringer på kraft- og fjernvarmeværkerne og indførelse af katalysatorer på biler. Udslippet af flygtige kulbrinter er tilsvarende faldet med 35%, hvilket især skyldes indførelse af katalysatorer på biler og mindre udslip i forbindelse med brugen af opløsningsmidler. Fra 2002 til 2003 steg udslippet af svovldioxid, kvælstofoxider og flygtige kulbrinter imidlertid igen. Årsagen er at energiproduktionen er vokset.

## Naturen påvirkes

Udslippet af svovldioxid, kvælstofoxider og ammoniak bidrager dels til at forsure naturen, dels til eutrofiering (overgødskning) af mange naturområder, idet nedfald af kvælstofoxider





# menneskers sundhed

## Luftforurening påvirker sundheden

Kvælstofoxiderne har også direkte effekt på vores sundhed. De kan nedsætte lungefunktionen og modstandskraften mod lungeinfektioner. EU har fastsat en grænseværdi for kvælstofdioxid, som skal overholdes fra 2010. Den overskrides på nuværende tidspunkt af og til enkelte steder. På en af de mest trafikerede gader i København (Jagtvej) ligger niveauet permanent over grænseværdien.

Udslip af små partikler har stor betydning for sundheden og er især et problem i byerne, hvor en stor del af partiklerne stammer fra vejtrafikken. En undersøgelse fra Danmarks Miljøundersøgelser viser, at også brændeovne i husholdninger udsender små partikler, og at de udgør næsten 50% af den samlede mængde af partikler. Begrænsninger i udslippet af partikler har betydet, at mængden af partikler i luften i de større byer er næsten halveret inden for de seneste 10-15 år, selv om trafikken er steget. Partikelforureningen har dog stadig en betydelig sundhedsskadelig effekt, og specielt de meget små partikler anses for farlige, fordi de kan trænge langt ned i lungerne og ud i blodbanen. Forureningen med partikler kontrolleres ved hjælp af grænseværdier, som er fastsat af EU. De nuværende niveau i de største danske byer er under, men dog tæt på, de fastsatte grænseværdier.

og ammoniak virker som gødning. Det samlede udslip af forsurende stoffer er faldet med ca. 40% siden 1990. På europæisk plan er udslippet af forsurende stoffer ligeledes mindsket, og det har betydet et fald på ca. 70% i nedfaldet af svovl i Danmark. Alt i alt betyder det, at problemet med forsurening af blandt andet skovområder stort set er løst.

Gødningseffekten af nedfaldet af kvælstof fra luften betyder, at tålegrænsen er overskredet for næsten 70% af de danske følsomme naturområder. Udslippet og nedfaldet af kvælstof er samlet set mindsket med ca. 20% siden 1990, men det er langt fra tilstrækkeligt til at beskytte de følsomme naturområder.





# Udledningen

## Vandressourcen er mindre end vi troede

I Danmark bruger vi næsten kun grundvand som drikkevand, vand til industrier og til markvanding. Og vi har tilstrækkeligt med vand. Den samlede vandindvinding er mindre end den udnyttelige vandressource, som er den mængde vand vi kan pumpe op samtidigt med, at vi tager hensyn til økosystemerne og til at kvaliteten af grundvandet ikke bliver forringet på grund af for kraftig indvinding. Den udnyttelige vandressource blev revurderet i 2003. Det viste sig, at den var ca. det halve af det, man hidtil havde regnet med. Desuden viste det sig, at der er store geografiske forskelle. Vandindvindingen er i dele af landet større end den mængde vand, der er til rådighed. Den samlede vandindvinding er faldet med ca. 40% siden 1990, men de seneste år har både vandindvindingen og vandforbruget i husholdningerne været næsten konstant. Effekten af vandafgifter og kampagner for at spare på vandet har nu et niveau, så de ikke fører til yderligere fald i forbruget.

## Grundvandets kvalitet er påvirket

Kvaliteten af det danske grundvand bliver påvirket på forskellig vis – primært af nedsivning af nitrat og sprøjtemidler fra landbrugsjord, forurening med organiske miljøgifte fra fx forurenede grunde eller med metaller, som kan frigives fra jorden, når grundvandsstanden falder. Indenfor de seneste 5 år er der fundet sprøjtemidler i 26% af vandværksboringerne, og i 6% af boringerne var grænseværdien for drikkevand overskredet. I ca. 25% af drikkevandsboringerne er der fundet nitrat, og i 1% af boringerne overstiger koncentrationen den fastsatte grænseværdi.

Sprøjtemidler er hovedårsagen til at myndighederne lukker drikkevandsboringer. Antallet af boringer, der må lukkes hvert år, er halveret siden 1997. Det skyldes især, at boringer i de mest problematiske områder allerede er lukket.

En ny undersøgelse af befolkningens holdninger til rensning af drikkevand kontra beskyttelse af grundvandet viser, at danskerne er villige til at betale ekstra for at beskytte grundvandet, og at vi foretrækker at beskytte grundvandet fremfor at rense det.





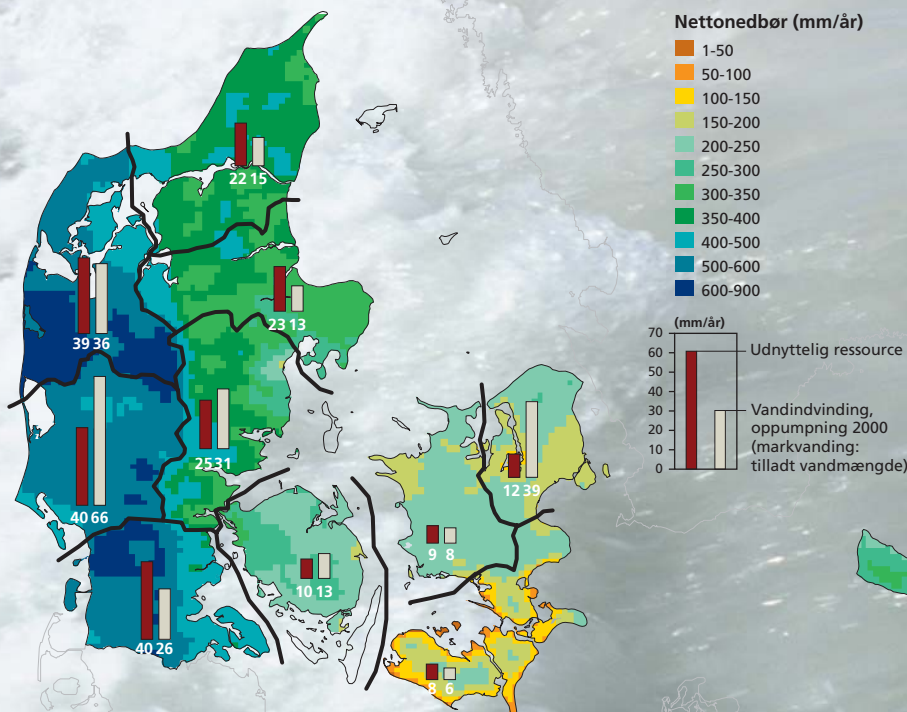
# af næringsstoffer til vandmiljøet er faldet

## Udledningen af næringsstoffer til vandmiljøet er faldet

Udledningerne af næringsstoffer til vandmiljøet er faldet markant siden slutningen af 1980'erne, hvor den første vandmiljøplan trådte i kraft. Målsætningen i Vandmiljøplan I var at mindske de samlede udledninger af kvælstof med 50% og af fosfor med 80%. Over 90% af vores spildevand bliver rensset meget effektivt. Udledningen af kvælstof med spildevandet er faldet ca. 74%, mens det tilsvarende tal for fosfor er ca. 86%. Målet i Vandmiljøplan I om at mindske udledningen af fosfor var opfyldt allerede midt i 1990'erne, men det har været mere vanskeligt at nå målet for kvælstof, hvor landbruget er den dominerende kilde. Derfor vedtog Folketinget

i 1991 'Handlingsplan for en bæredygtig udvikling i landbruget', og Vandmiljøplan II blev igangsat i 1998. Udvaskningen af kvælstof fra landbrugsarealerne er faldet med ca. 48% fra 1989 til 2003, og målsætningen i vandmiljøplanerne må derfor betragtes som nået.

Tilførslen af kvælstof og fosfor til fjorde og havområder varierer med nedbøren. Den er størst i våde år og lavere i mere tørre år. Når man korrigerer for forskelle i nedbør fra år til år er de danske tilførsler af kvælstof og fosfor fra land faldet hhv. ca. 43% og 81% fra 1989 til 2003. Den største kilde til tilførslen af kvælstof fra landbruget, mens landbrug, spildevand og spredt bebyggelse bidrager med nogenlunde lige store mængder fosfor.



Den udnyttelige vandressource er sammenlignet med vandindvindingen for år 2000. For landet som helhed er der tilstrækkeligt vand. Kortet viser imidlertid, at der er store geografiske forskelle i vandressorens størrelse og behovet for vand. I hovedstadsområdet, på Fyn samt i Øst- og Vestjylland er vandindvindingen større end den vandressource, der er til rådighed.

# Miljøtilstanden

## i vandløb, søer

### Vandkvaliteten er blevet bedre

Reduktionen i tilførslerne af næringsstoffer til vandmiljøet har betydet, at koncentrationen af kvælstof i vandløbene i gennemsnit er faldet med ca. 30% siden 1989 og for fosfor med ca. 28%.

Der er tegn på, at søernes tilstand bliver bedre. Koncentrationen af fosfor er næsten halveret fra 1990 til 2003, og vandet i søerne er blevet mere klart. Men det har ikke været nok til at forbedre vandkvaliteten afgørende. Det skyldes hovedsageligt, at der stadig er for meget fosfor i søerne. Det stammer primært fra de eksisterende tilledninger eller bliver frigivet fra søbunden, hvor der er ophobet store mængder af fosfor. Det er blandt andet årsagen til, at Vandmiljøplan III indeholder mål, som sigter på også at mindske udledningen af fosfor fra landbruget.

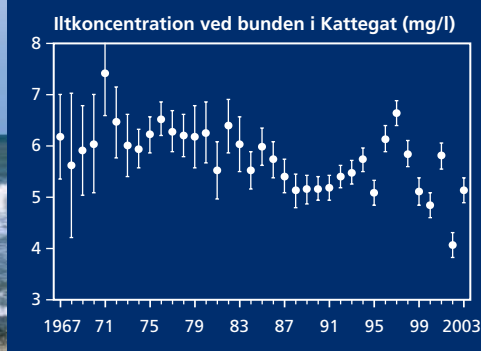
Faldet i udledningerne har betydet et fald i koncentrationen af kvælstof og fosfor i fjordene og i de åbne havområder. Derfor er mængden af alger i vandet faldet, og vandet er blevet mere klart. På trods af disse positive tendenser er iltforholdene endnu ikke blevet bedre. Iltsvindet i 2002 var det værste nogensinde. Man skal helt tilbage til 1996/1997, som var år med meget lille nedbør og dermed lille udvaskning af næringsstoffer, for at finde perioder med begrænset iltsvind i de åbne havområder.

### Miljøfremmede stoffer bekymrer

Vandløb og søer tilføres sprøjtemidler fra landbruget, gartneri og skovbrug. Der er fastsat grænseværdier for en række pesticider i vandløbene. I 2003 var grænseværdierne overskredet i ca. 10% af de prøver, hvor der blev fundet pesticider. Der kommer også en række miljøfremmede stoffer ud i vores vandløb og søer med spildevand og udledninger fra spredt bebyggelse. Det drejer sig fx om hormoner og hormonforstyrrende stoffer, som mistænkes for at påvirke reproduktionssystemet hos fisk. I situationer, hvor spildevandet er dårligt rensat, forekommer østrogener i så høje koncentrationer, at de kan give effekter på fisk.

De giftstoffer, som findes i skibsmalinger, fx tributyltin (TBT), spredes og frigives blandt andet når havne og sejlrender bliver uddybet, og det opgravede materiale, som kan indeholde store mængder af miljøfremmede stoffer herunder TBT, bliver flyttet til andre lokaliteter. De giftige stoffer ophobes i muslinger og i sediment i de indre farvande i koncentrationer, som udgør en væsentlig risiko for langtidseffekter i økosystemerne. I 2003 havde fem undersøgte arter af havsnegle udbredte reproduktionsforstyrrelser. Brugen af TBT blev udfaset fra 2003.





Udviklingen i den gennemsnitlige koncentration af ilt ved havbunden i de åbne havområder for perioden juli til november 1989-2003. Koncentrationen af ilt steg op gennem 1990'erne med de højeste værdier i 1996-1997. Siden er den faldet til den laveste værdi i 2002.

# og fjorde er ikke god nok

## Målsætningerne er ikke opfyldt

Amterne fastsætter målsætninger for vandkvalitet og biologisk tilstand for de enkelte vandområder, og vurderer hvert år, om målene er opfyldte. Den biologiske kvalitet i vandløbene er blevet bedre fra 1999 til 2003 og opfyldelsen af amternes målsætninger er ligeledes forbedret. I midten af 1990'erne var målene opfyldt i mindre end 40% af vandløbene, mens de i 2003 var opfyldt i næsten 50%. Opfyldelsen af målsætningerne for søerne er ikke forbedret tilsvarende. Her var målene opfyldt i ca. 34% af søerne i 2003, hvilket stort set er uændret i forhold til tidligere år.

Kun et fåtal af de havområder og fjorde, der blev undersøgt i 2003, opfyldte amternes målsætninger. Årsagen var for det meste, at områderne fik tilført for mange næringsstoffer, men også forurening med miljøfremmede stoffer som TBT spiller en væsentlig rolle. I perioden fra 1989 til 2003 er graden af mål-opfyldelse ikke forbedret. Kun i tørre år som 1996 og 1997, hvor tilførslerne af næringsstoffer var lave, er der registreret væsentlige forbedringer. Det indikerer, at tilførslen af næringsstoffer skal mindskes yderligere, før forventningerne til et bedre vandmiljø kan indfries.

## Fremtidens indsats for et bedre vandmiljø

Rammerne for regulering af vandmiljøet vil ændre sig i de kommende år, når EU's Vandrammedirektiv og Habitatdirektiv implementeres. Fokus bliver flyttet fra alene at tale om at begrænse udledningen af næringsstoffer til vandmiljøet, til at vandområderne skal kunne opfylde konkrete miljø- og naturkvalitetsmål. Tilførslerne af næringsstoffer er naturligvis et meget vigtigt element i at nå disse mål, men der vil blive behov for at tage mere differentieret stilling til, hvordan målene skal nås for de enkelte vandområder.

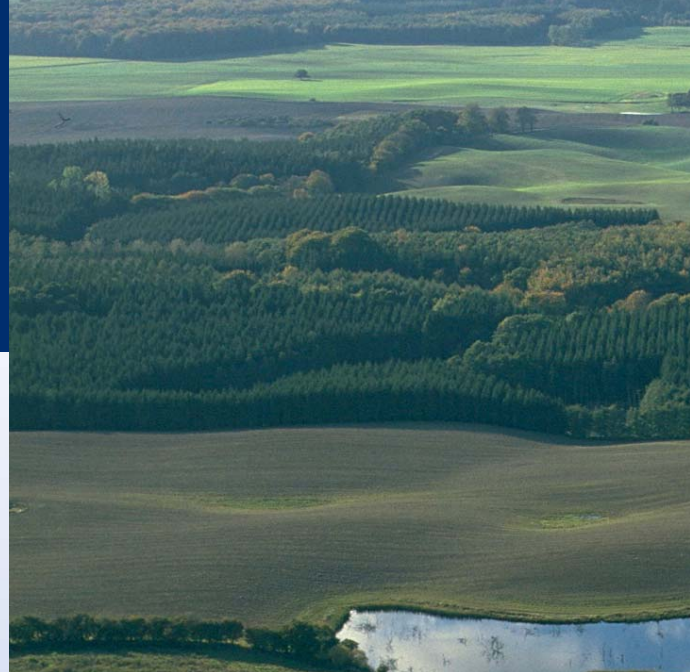
# Naturen er under pres

## Naturbeskyttelse og bevarelse af den biologiske mangfoldighed

Set i et hundredårigt perspektiv har vi gennemgribende ændret måden at anvende de danske landområder på. Det bebyggede areal er blevet udvidet, og vejnettet og det opdyrkede areal er øget. Det sidste er blandt andet sket ved hjælp af landindvindingsprojekter og afvanding og dræning af vådområder. Disse udvidelser er sket på bekostning af naturarealerne.

Den danske strategi for beskyttelsen af naturen og den biologiske mangfoldighed er sammenfattet i 'Handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse for 2004-2009'. Et af hovedpunkterne i den danske indsats for at beskytte naturen er at oprette danske nationalparker. Et andet væsentligt punkt er at beskytte de såkaldte Natura 2000 områder, hvor Danmark har en forpligtelse overfor EU til at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus. Danmark skal ligesom de øvrige EU lande leve op til FN's målsætning om at stoppe tilbagegangen i den biologiske mangfoldighed inden år 2010 – en meget konkret målsætning, som dog mangler at blive tolket og konkretiseret nationalt.

En stor del af de arter, som Danmark har opført på den nationale rødliste over truede arter, er ikke omfattet af Natura 2000. Det er den 'almindelige' natur heller ikke. Den kan til gengæld være omfattet af den såkaldte paragraf 3 beskyttelse, som beskytter ferske enge, moser, kær, heder, overdrev, strandenge, vandløb og søer.



## Natura 2000

Natura 2000 områderne består af EF-habitatområder, EF-fuglebeskyttelsesområder og de såkaldte Ramsar-områder, som er vådområder, der i følge Ramsarkonventionen skal beskyttes. De dækker tilsammen et areal på 6.638 km<sup>2</sup>, hvoraf ca. 30% er på land og næsten 70% på havet. Bestemmelserne for at beskytte Natura 2000 områderne vedrører kun arter og naturtyper af europæisk betydning.

Udpegningen af internationale naturbeskyttelsesområder i Danmark omfatter fx vandløb med særlige vandplanter og de såkaldte lobeliesøer, som er kalk- og næringsfattige søer. Naturgenopretning og naturpleje er de direkte måder at øge naturindholdet i vandløb og søer, men det er nødvendigt at mindske påvirkningen for at få succes med dette.

Omkring 13.000 km<sup>2</sup> eller 12% af det danske havareal er udpeget som habitatområde eller fuglebeskyttelsesområde. Udpegningen omfatter dels kystnære områder, dels rev i de åbne havområder. Bestemte arter af fugle, fisk og havpattedyr beskyttes derigennem, blandt andet sæler og marsvin.





### **Den lysåbne natur er truet**

De lysåbne naturtyper (ferske enge, moser, kær, heder, overdrev og strandenge) udgør 80 % af det danske naturareal, og ca. halvdelen af arealet ligger i Natura 2000 områderne. Det er især tilgroning og nedfald af kvælstof fra luften, som truer disse arealer. En stor del af de følsomme naturtyper modtager mere kvælstof, end de kan tåle. En analyse viser, at det vil koste ca. 500 mio. kr. pr. år at gennemføre en tilstrækkelig pleje af paragraf 3 arealet, herunder at sikre en naturvenlig drift. Ca. 63 % af de truede danske planter hører til i de lysåbne naturtyper.

### **Arealet med naturskov øges**

Den naturlige vegetation i Danmark er blandet løvskov, og mange af de oprindelige danske vilde dyr og planter er da også knyttet til løvskoven. Skovene har stor betydning for den biologiske mangfoldighed, og mere naturlige driftsformer og et varieret valg af træarter medvirker til at øge mangfoldigheden. Udviklingen i arealet af den såkaldte naturskov har derfor stor betydning for mangfoldigheden af danske plante- og dyrearter. Naturskov udgør nu ca. 10 % af det samlede skovareal. Omkring 20 % af de danske habitatområder er bevokset med skov.

### **Nationalparkerne**

Et af de seneste initiativer på naturforvaltningsområdet er forslaget om at etablere nationalparker i Danmark. Der har tidligere været en vis tilbageholdenhed med at oprette nationalparker i Danmark. Begrundelsen har blandt andet været, at det kunne føre til at beskyttelsen af naturen uden for nationalparkerne blev nedprioriteret. Efter anbefalinger fra OECD i 1999 og Wilhjem-udvalget i 2001 besluttede Regeringen at igangsætte syv pilotprojekter, som skal danne grundlag for en senere beslutning om at etablere danske nationalparker. Pilotprojekterne gennemføres i dialog med lokalbefolkningen, og det forventes at udviklingen primært baseres på frivillighed og lokal tilslutning. Planen er, at der på baggrund af arbejdet med pilotprojekterne skal fremsættes et lovforslag om oprettelse af nationalparker i 2006.

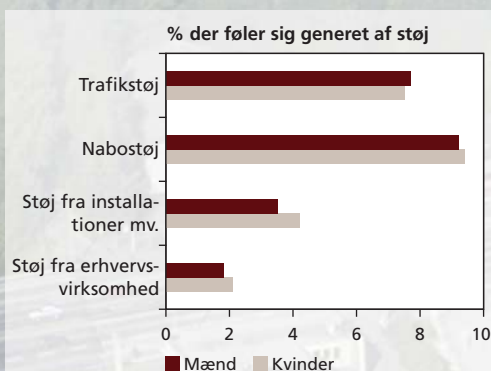
# Miljøets tilstand påvirker vores helbred



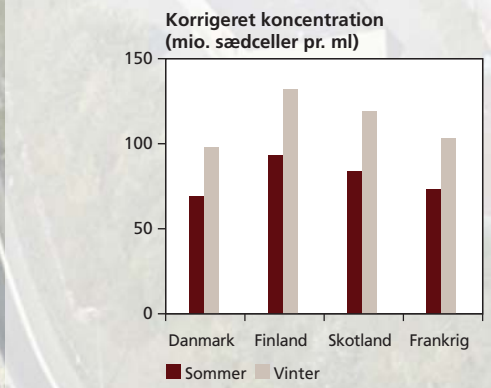
## Miljøpåvirkninger og sundhed hænger sammen

Det har længe været kendt, at påvirkninger fra miljøet kan betyde, at mennesker udvikler sygdomme eller får forværret en eksisterende sygdom. Forureningen er imidlertid faldet så meget, at miljøpåvirkningerne af sundheden ikke er så åbenlyse som tidligere. Effekterne kommer desuden ofte som en kombination af miljøpåvirkning og livsstilsfaktorer som rygning, kost og motionsvaner.

Andel af befolkningen i aldersgruppen 25-44 år, som føler sig generet af forskellige typer støj, når de opholder sig i deres bolig. Støj kan resultere i forhøjet blodtryk og kan forværre hjertekarsygdomme. Over 705.000 boliger er udsat for støj over den fastsatte grænseværdi, og heraf er ca. 150.000 stærkt belastede.



Sammenligning af mænds sædkvalitet i fire europæiske byer. Danske mænd har af ukendte årsager den dårligste sædkvalitet og finske mænd den bedste.



Vi bliver alle påvirket af vores omgivelser. Påvirkningerne fra miljøet kan komme fra kemiske stoffer i luft, jord, vand og produkter, fra støj, fra UV-stråling fra solen og radon fra undergrunden.

Sundhedsstyrelsen anslår, at ca. 10% af alle tilfælde af kræft skyldes miljøpåvirkninger. OECD skønner, at 2-6% af alle sygdomme i Vesteuropa er miljørelaterede.

## Luftforurening og sundhed

Luftforureningen, og specielt forureningen med partikler, er en af de alvorligste miljøpåvirkninger af sundheden. Den kan forværre symptomer hos personer med astma, allergiske luftvejs sygdomme og hjertekarsygdomme.

Partiklerne består af en kompleks blanding af kemiske stoffer og har forskellig størrelse. De mindste partikler indeholder typisk PAH'er og metaller, og de bliver anset for at være de mest sundhedsskadelige. Der er påvist en direkte sammenhæng mellem dødeligheden i byområder og koncentrationen af fine partikler. I Danmark skønnes det, at partikelforurening hvert år er skyld i ca. 3.400 tilfælde af for tidlig død og over 180.000 tilfælde af luftvejslidelser og hjertekarsygdomme.

En del af partikelforureningen kan mindskes ved at montere partikelfiltre på lastbiler. Ifølge Trafikministeriets skøn vil montering af partikelfiltre på biler kunne mindske antallet af for tidlige dødsfald med 450 pr. år. Der er indført en ordning, som giver økonomisk støtte til dette. Derudover er der i færdselsloven





åbnet mulighed for at etablere særlige zoner i byerne, hvor der er skærpede miljøkrav, fx krav om at lastbiler skal have partikelfiltre for at køre i området. En sådan ordning har været under planlægning i København, men har endnu ikke kunnet gennemføres.

### **Hormonforstyrrende stoffer**

Der bliver anvendt ca. 15.000 forskellige kemiske stoffer i produkter i Danmark. Det er omkring 3 gange så mange som midt i 1990'erne. En del af de kemiske stoffer er spredt i miljøet og nedbrydes meget langsomt. Det gælder fx DDT og PCB'er, som i dag kan måles i fx modermælk, selvom de blev forbudt for mange år siden. PCB'er blev i visse sammenhænge erstattet af de såkaldte bromerede flammehæmmere. Disse stoffer kan nu måles i mennesker, og de har vist sig også at have sundhedsskadelige effekter. I 2004 indførte Danmark et forbud mod to af de mest problematiske bromerede flammehæmmere, og nye EU regler vil fra 2006 begrænse brugen af yderligere to stoffer.

Effekter af hormonforstyrrende stoffer har fået stor opmærksomhed de senere år. De hormonforstyrrende stoffer er fx visse phthalater, dioxiner, PCB'er, DDT og visse former for medicin til mennesker og dyr. De hormonrelaterede sundhedseffekter er inden for de seneste 30-40 år steget markant, og det kan ikke udelukkes, at de hormonforstyrrende stoffer bidrager til denne udvikling. Det drejer sig om brystkræft, prostatakræft, et stigende antal drengebørn, som er født med misdannede kønsorganer, samt det faktum at danske



mænd har den dårligste sædkvalitet, der er målt i verden. Sædkvaliteten hos danske mænd er faldet med 50% fra 1938 til 1990.

Der er konstateret sammenhænge mellem forekomst af hormonforstyrrende stoffer i naturen og effekter på dyr, som er blevet bekræftet ved laboratorieundersøgelser. Det er muligvis de tilsvarende effekter, der viser sig hos mennesker. Nye undersøgelser af mennesker antyder, at de hormonrelaterede sundhedspåvirkninger finder sted allerede i fosterstadiet.

### **Beskyttelse af sundheden**

Regeringen vedtog i 2003 strategien 'Miljø og sundhed hænger sammen'. Den fokuserer på allergi og luftvejssygdomme, hormonforstyrrende effekter, samt helbredseffekter af støj. Den sigter på at mindske påvirkningen med farlige kemiske stoffer, mindske luftforurening og støj, samt at sikre rent drikkevand og fødevarer, som er fri for forurening. Den danske indsats understøttes af EU's strategi for miljø og sundhed.





# Danmark

## Danmark sammenlignet med andre lande

Danmark er kommet langt med at løse en række miljøproblemer, fx med at rense spildevandet, sætte filtre på skorstene og bruge færre giftige sprøjtemidler i landbruget. Men Danmark er samtidigt et af de lande i verden, der har det højeste forbrug af varer, ressourcer og energi, som belaster miljøet ikke kun i Danmark, men også uden for landets grænser.

Målt pr. indbygger har Danmark et af verdens højeste udslip af drivhusgasser kun overgået af USA, Canada og de olieproducerende lande i Mellemøsten. Det skyldes, at vores energiproduktion hovedsageligt er baseret på olie, naturgas og kul. Dertil kommer, at vi har et relativt højt energiforbrug og eksporterer el. Det har betydning for vores muligheder for at nå Kyoto-målsætningen. På nuværende tidspunkt er Danmark et af de europæiske lande, der ser ud til at have sværest ved at nå sit mål. Men Danmark er også et af de lande, som har forpligtet sig til en stor reduktion.

En sammenligning mellem de europæiske landes miljøforhold inden for 15 forskellige områder viser, at Danmark klarer sig bedre end gennemsnittet inden for fem ud af de 15 områder, og dårligere end gennemsnittet for seks områder. Danmark ligger samlet set under gennemsnittet i EU.

Danskerne har et højt ressourceforbrug. Det kan aflæses af miljøindeks som det økologiske fodspor, hvor Danmark ligger niendesidst ud af 147 lande. Bedre klarer Danmark sig på Environmental Sustainability Index (ESI), et



internationalt indeks for bæredygtig udvikling, hvor Danmark er nr. 26 ud af 146 lande. Det skyldes, at ESI udover miljøtilstand og ressourceforbrug også vægter hensyn til miljøregulering, vidensniveau og økonomisk velstand – tre områder, hvor Danmark klarer sig relativt godt.

## Globalisering af miljøet

Varer, ydelser og arbejdskraft udveksles i stigende omfang over landegrænserne. Verdenshandlen er steget med 270% siden 1980. Den globale samhandel betyder, at påvirkningen af miljøet fra mange varer og industrier har global karakter. Varerne produceres et andet sted end der, hvor de forbruges. Det samme er tilfældet med påvirkningen af miljøet. En række miljøbelastende industrier findes stort set ikke mere i Danmark. Det gælder fx skibsværfter, garverier, papirmøller og gødningsfabrikker. Produktionen sker i stedet for i lande, hvor løn- og produktionsomkostningerne er lavere. Vi ved ikke, hvilke konsekvenser det har for miljøet og danskernes belastning af det globale miljø, for der findes ikke et samlet billede af den miljøbelastning, der følger med



# og det globale miljø

produktionen af varer til det danske marked. Vi ved dog, at varer, der er produceret i EU, er underlagt samme miljøregulering som den danske, mens varer fra udviklings- og lavtlønslande produceres under mindre strenge miljøkrav.

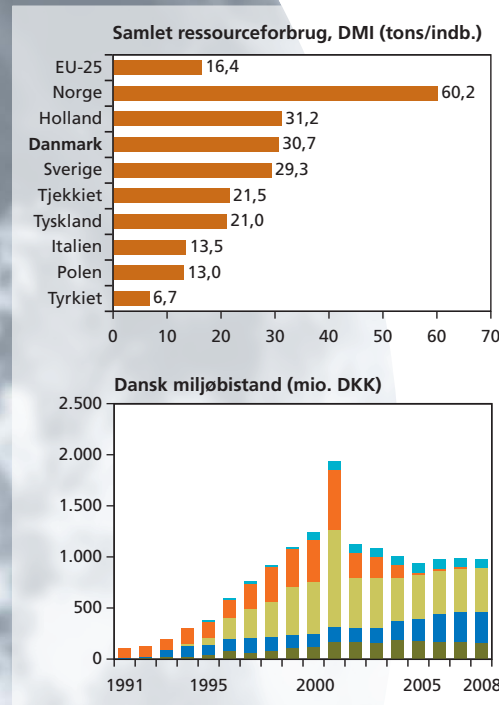
## Danmark i international sammenhæng

Miljøpolitik er i dag i vidt omfang et internationalt anliggende. Efter FN's Verdensmøde om miljø og udvikling i Rio de Janeiro i 1992, som blev fulgt op af Johannesburg topmødet i 2002, vedtog det internationale samfund en række globale miljøkonventioner, fx om at beskytte biodiversiteten, mindske udslippet af drivhusgasser, samt en række konventioner på kemikalieområdet. Danmarks internationale profil på miljøområdet er dels et resultat af den aktive politik, som Danmark fører, dels en følge af at Danmark fremstår som et land, hvor høj velstand er kombineret med en effektiv miljøregulering.

Danmarks rolle som forbillede er tydelig, når det handler om effektiv miljøregulering og udvikling og fremme af miljøteknologier som spildevandsrensning og vindmøller. Men medaljen har en bagside. Forbrugersamfundet med et højt forbrug af materielle goder giver et stort forbrug af energi og råstoffer, som fører til påvirkninger af miljøet uanset effektive miljøteknologier.

Udviklingslandene ønsker økonomisk velstand. Udvikling og overførsel af miljøteknologier kan medvirke til at presset på miljø og ressourcer stiger til et uacceptabelt niveau.

Formålet med den danske miljøbistand er at bidrage til, at udviklingslandene tilegner sig viden om miljøområdet, og integrerer miljøhensyn i den økonomiske udviklingsproces. Danmark hævdede i 1994 sin miljøbistand fra 100 mio. kr. i starten af 1990'erne til knap 2 mia. kr. i 2001. Siden er miljøbistanden blevet reduceret til under det halve.



Sammenlignet med andre lande har Danmark et af de højeste forbrug af ressourcer – næsten det dobbelte af gennemsnittet for EU. Norges høje forbrug skyldes landets olieudvinding. DMI er 'Direct Material Input', som er vægten af de materialer vi udvinder i Danmark og vægten af de varer og materialer vi importerer.

Miljøbistanden ydes til en række lande i Sydøstasien og i det sydlige Afrika. Derudover yder Danmark støtte til udviklingslandene gennem bidrag til eksempelvis FN's miljøprogram UNEP. Udviklingsbistanden kan desuden have et miljømæssigt sigte i visse lande. Miljøstøtten til Østeuropa er ved at ophøre efter udvidelsen af EU. Bistanden til de arktiske egne går primært til miljøprojekter i Grønland samt til overvågning af den grænseoverskridende forurening.



*Hvordan står det til med miljøet?*

*Det forsøger rapporten 'Natur og Miljø 2005.*

*Påvirkninger og tilstand' at besvare.*

*Rapporten sammenfatter den eksisterende viden om centrale udviklingstendenser i miljøets og naturens tilstand i Danmark. Den beskriver også hvorledes udviklingen i miljøet hænger sammen med udviklingen i samfundet, og hvordan denne udvikling påvirker den menneskelige sundhed.*

*Denne illustrerede sammenfatning viser de vigtigste tendenser og giver et overblik, som vi håber giver læserne inspiration til at gå videre og læse den samlede rapport.*